

športno arbitražo (CAS) v Lausanni (»Biografija«, 2015). Tam je potekalo zaslišanje, ki je trajalo več kot 8 ur.

Helena se je na vse pretege in vso močjo, tudi s pomočjo strokovnjakov, trudila, da bi dokazala, da ni kriva, vendar pa ji ni uspelo. Pri CAS si niso mogli privoščiti, da bi jo oprostili, saj bi lahko prišlo do še več takšnih primerov in izkoriščanj. Zato so se po treh mesecih pri CAS-u odločili, da ji dodelijo kazen dveh let prepovedi nastopanja na tekmovanjih in brez denarne kazni. Zanimivo je to, da so ob sprejetju takšne odločitve nasprotovali svojim lastnim pravilom. Namreč Helena bi morala plačati vse stroške odločanja CAS-a in stroške testa B, kar se zgodi, če športnika razsodijo za krivega. V njenem primeru pa CAS tega ni storil in Heleni ni bilo treba plačati kazni (»Biografija«, 2015).

Helena je ob suspenzu in odločanju, ali je kriva ali ne, prenehala tekmovali, vendar je trenirala še naprej, saj je verjela in bila prepričana, da se bo stvar odvila v njeno korist. Kar pa se ni zgodilo in ostalo je pri kazni dveh let prepovedi nastopanja. Kot sem že zgoraj omenil, se je Helena po preteku kazni leta 2010 odločila, da s tekom na profesionalni ravni ne bo več nadaljevala. Njen glavni razlog pa niso bila leta in nezmožnost, ampak vrsta razočaranj, ki jih je doživela v zadnjih letih. Od takrat naprej se udeležuje samo

še rekreativnih prireditev. Začela pa se je ukvarjati tudi z vodenjem rekreativnih in individualnih vadb, masažo ter sojenjem v atletiki (»Biografija«, 2015).

Literatura

1. Biografija. (2015). *Helena Javornik*. Pridobljeno s: <https://helenajavornik.si/biografija/>
2. Helena Javornik. (b.d.). In *Wikipedia*. Pridobljeno 24. februarja 2020, s https://en.wikipedia.org/wiki/Helena_Javornik
3. Helena Javornik osem ur na zaslišanju. (12.12.2008). *24.ur*. Pridobljeno s <https://www.24ur.com/sport/ostalo/helena-javornik-osem-ur-na-zaslisanju.html>
4. Helena Javornik pozitivna na dopinškem testu. (10.9.2006). *Delo*. Pridobljeno s <https://www.delo.si/sport/helena-javornik-pozitivna-na-dopinskem-testu.html>
5. Javornikova pozitivna. (10.9.2006). *24.ur*. Pridobljeno s <https://www.24ur.com/sport/javornikova-pozitivna.html>
6. Šemrov, U. (6.10.2006). Urin maratonke Helene Javornik je nekam izginil. *Dnevnik*. Pridobljeno s <https://www.dnevnik.si/204980>

Jolanda Čeplak

Lea Janežič, Zala Košir in Nina Pavlič

Kariera

Jolanda Čeplak oziroma Jolanda Bogataj je bivša slovenska atletinja, rojena leta 1976. Velja za eno najbolj poznanih športnic v zgodovini Slovenije. Kot otrok je živel v Velenju in tam tudi trenirala vse do leta 2003, nato pa začela trenirati v atletskem klubu Kladivar v Celju. Že v mladih letih pri štirinajstih se je izkazala, imela je zelo dober čas na 800 metrov, in sicer 2:10,55. Kasneje na mladinskih tekmovanjih je izkazovala svoje izjemno dobre tekaške sposobnosti in osvajala zelo dobre rezultate. Precej uspešna pot se je začela 1999 z novim trenerjem Alešem Škobernetom, ki je bil njen trener do leta 2007. Spremenila je svoj slog teka in začela delati na moči in hitrostni vzdržljivosti, kar pa se je zelo poznalo na njenih še boljših rezultatih (Milinković, 2006). Jolanda je šele kasneje začela tekmovali na 800 m in tudi dosegla velike uspehe na tekmovanjih Mednarodne atletske zveze. Sprva kot mlada tekačica pa je še tekla na različno dolge razdalje. Tako je postala tekačica na srednje proge. Dolgo časa je bila njena nepremagljiva tekmica Maria Mutola. Leto 2002 velja za eno najuspešnejših sezon, saj je postala svetovna dvoranska rekorderka na 800 metrov s časom 1:55,82. S tem časom

Jolanda Čeplak s svetovnim rekordom (Viškovci, 2018).

je dokazala, da se to razdaljo lahko preteče pod dvema minutama ter s tem dosegla najboljši rezultat na svetu na evropskem prvenstvu in trinajsti najboljši rezultat vseh časov. Pridobila je tudi naziv najboljša športnica Slovenije leta 2002. Kasneje je na Olimpijskih igrah 2004 osvojila bronasto olimpijsko medaljo. Imela je kar nekaj uspehov, zato je svojo uspešno pot nadaljevala nekaj časa v Monaku. Zadnje tekmovanje, ki ji je prineslo medaljo, je bilo leta 2007 v Birminghamu, nato je sledil zaton kariere. Z 18. 6. 2007 se je njena kariera močno nagnila v negativno smer, saj je bila pozitivna na protidopinškem testu (Hauptman, 2016).

Doping test

Mednarodna atletska zveza (IAAF) je leta 2007 izvajala protidopinško testiranje izven tekmovanj. Jolanda Čeplak je bila testira-

na v Monte Carlu, kjer je tisti čas živel. Krvni rezultati vzorca A so pokazali pozitivno na eritropoetin. Ta imenovani hormon v telesu uravnava nastajanje eritrocitov, kar športniku omogoči povečanje količine rdečih krvničk. Le te so odgovorne za prenašanje kisika po krvi, zato športnik dobi več kisika in posledično se izboljša njegova vzdržljivost. Zaradi pritožbe na vzorec A so 25. 7. 2007 z vzorci testa B prve rezultate vzorca A potrdili. Takoj po razglasitvi rezultatov o pozitivnem protidopinškem testu je Čeplakova zanimala uporabo nedovoljenih substanc. Mednarodna atletska zveza je Čeplakovi dodelila začasno dveletno prepoved nastopanja ter primer predala Atletski zvezi Slovenije. Jolanda Čeplak je bila še na zaslišanju s strani AZS, odločili so se za disciplinski postopek proti njej. Na zaslišanju se je Čeplakova zagovarjala na manjše procesne napake med samim jemanjem vzorca, vendar ni opozorila na te napake ob odvzemu vzorca ter jih ni napisala v zapisnik. Opozorili so tudi na njene zdravstvene težave, saj je zaradi njih morala jesti več zdravil, kar bi lahko povzročilo spremembo krvne slike zaradi medsebojnega vpliva zdravil. Ocenili so, da ima Čeplakova še vseeno možnost, da dokaže svojo nedolžnost. Na zaslišanju sta bila tudi kontrolorja, ki sta sodelovala pri doping kontroli Čeplakove, bili so ovrženi vsi sumi o nepravilnosti dopinških testov. Ob upoštevanju pravnih in vseh drugih vidikov primera je bila Jolanda Čeplak dosojena dveletna prepoved nastopanja z začetkom kazni 25. 7. 2007. Iztek prepovedi, ko je Čeplakova ponovno dobila odobritev nastopanja, je bil 24. 7. 2009. Štiri dni po odobritvi ponovnega nastopanja je zmagala na teku na 800 metrov, na mednarodnih tekmovanj pa ni več nastopala (Hauptman, 2016).

■ Doživljanje pozitivnega testa Čeplakove

Po razglasitvi pozitivnega dopinga je Jolanda Čeplak takoj zanimala jemanje prepovedanih substanc. Povedala je, da je v Monaku opravila tri doping teste v razmaku štirih dni, dva sta bila negativna, eden (vmesen test) pa je bil pozitiven. Pritožila se je, saj ni bila obveščena o rezultatih po uradni poti, saj je za pozitiven test izvedela preko telefonskega sporočila. Poleg tega je rezultate prej videla na IAAF, kaj kmalu pa je že vse bilo objavljeno v svetovno znanem športnem dnevniku L'Equipe. Sprva je mislila, da bo vse to lahko opravičila in konec tedna tekmovala na državnem prvenstvu, vendar se je kar hitro po razglasitvi rezultatov testa pokazalo, da je suspendirana in ne sme tekmovali, za kar je ponovno sama izvedela na IAAF spletni strani, brez da bi jo kdo osebno obvestil. Prav tako so bili tudi na Atletski zvezi Slovenije presenečeni nad izidom. Povedali so, da bi morala WADA neposredno njim predati informacije takoj po testiranjih, vendar AZS tega ni dobila takoj, ampak šele po tem, ko je bilo znano že v javnosti. Torej ne Čeplakova in niti ne AZS nista neposredno izvedeli za pozitiven test takoj po testiranju, ampak se je prvo vedelo v medijih in šele nato so ju obvestili, kar pa ni »po uradni poti« (»Jolanda pripravljena na trnovo pot«, 2007).

Poleg takojšnjega zanikanja je bila ena od njenih izjav tudi to, da ni tako neumna in nevedna ter da tega ne bi nikoli jemala. Povedala je, da je za njo uspešna kariera, za katero je garala, trdo trenirala, doživela številne padce, se odrekala veliko stvarim in prestajala tudi težke poškodbe, vendar se je vedno znova pobrala in dosegla vrhunske rezultate, za katere bi obžalovala, če bi jih vse izgubila. Rekla je, da ni možnosti, da bi vzela nedovoljeno substanco, saj ne bi tvegala vseh uspehov zaradi enega rezultata ali tekme. Ni

razumela, kako je to možno, saj sta bila v enem tednu dva testa negativna, eden pa pozitiven. Pomislila je na mesečno perilo, ki ga je dobila na dan testiranja kot možnost porušenega ravnovesja v telesu. Ravno zaradi tega je bil pozitiven rezultat testa zanjo šok, po katerem si bo težko opomogla. Borila se je, da bi dokazala svojo nedolžnost, vendar neuspešno (Hauptman, 2016).

Lahko rečemo, da je bila Jolanda Čeplak ena bolj preučevanih športnic v smislu doping kontrol, saj je bila športnica s skoraj najbolj pogostimi doping testiranj v Sloveniji. Razlog za takšno pogostost kontrol pa je slika, ki je prišla v javnost, na kateri je bila primerjava Čeplakove na začetku kariere in sedaj. Ustvarile so se polemike, da tako izrazite vizualne razlike ni mogoče narediti brez pomoči prepovedanih substanc. Od takrat dalje so Jolando testirali zelo pogosto, a kljub vsem špekulacijam so bili vsi doping testi, z izjemo enega, negativni.

Po vseh pridobljenih podatkih in prebranih člankih lahko ugotovimo, da je bila športnica, ki se je za svoje dosežke trudila in ogromno trenirala; dosegla je veliko uspehov. Je pa bila leta 2007 na doping kontroli pozitivna. Za njo je bil to šok in ji je predstavljalo precejšen padec, po katerem bi si težko opomogla. Čeprav se je trudila, da bi pokazala svojo nedolžnost, se je počutila nemočno in je bila tudi neuspešna. Tudi številni drugi strokovnjaki so se postavili na njeno stran in poskušali dokazati njeno nedolžnost, predvsem z napakami izvedbe dopinškega testa in pravnimi stvarmi, vendar vse zaman.

■ Sporni dejavniki pri testih

Bilo je omenjeno, da naj bi pri samem odvzemu vzorca prišlo do nekaj manjših napak, ki pa jih Čeplakova ni zapisala v zapisnik po koncu testiranja. Zaradi tega se imenovane manjše napake niso upoštevale kot zagovor. V članku je Peter Kastelic (2008) napisal za glavne sporne dejavnike, za katere se je oglasila dr. Vladka Čurin Šerbec, priznana slovenska biokemičarka in imunologinja ter predstojnica centra za razvoj in izdelavo diagnostičnih reagentov, ki je bila tudi prisotna v obravnavani dopinški aferi. Malo bolj je bilo razjasnjeno, kaj se je dogajalo v ozadju pozitivnega testa Čeplakove. Po pravilih se najprej izvede presejalni test A, nato potrdilni test A, na željo športnika pa se lahko izvede še test B. Tukaj sta se pojavili dve napaki, in sicer prvi presejalni test je bil sumljiv, uporabili so reagent s pretečenim rokom uporabe, kar pomeni, da se ga sploh ne bi smeli uporabljati. Po mnenju dr. Vladke Čurin Šerbec in še sedmih strokovnjakov je to napaka in je tak test neverodostojen, neveljaven. Drugi potrdilni test pa je bil izveden z metodo, ki jo uporabljata le dva laboratorija, kar je prav tako vprašljivo. Športniki so občasno lahko zelo izčrpani, zato imajo lahko preveliko koncentracijo proteinov v krvi, zaradi česar se mora test razveljaviti. Pri Čeplakovi tega sploh niso izmerili, kar je še eden izmed spornih dejavnikov (Kastelic, 2008).

■ Odzivi medijev

Prvi medij, ki je pisal o dopinški aferi zelo uspešne Jolande Čeplak, je bil francoski časopis L'Equipe. Kasneje so o pozitivni doping kontroli pisali tudi nemški, hrvaški, črnogorski, srbski, avstrijski, ameriški in sevda slovenski mediji. Ljudje so se različno odzvali na to novico. Slovenci so zavzeli različna stališča in poglede dogajanja o Čeplakovi, prav tako so se različno odzvali slovenski športni

komentatorji. Javno so predstavili svoje mnenje. Najbolj kritičen odziv je imel znani Andrej Stare, saj je ni zagovarjal ter je obsodil njeno početje. Rekel je, da nad tem početjem ni bil presenečen, saj je to domneval že leta 2003. Javno je povedal svoje mišljenje o dopinških primerih, da vse obravnava na enak način in da si takšni primeri zaslužijo dosmrtno diskvalifikacijo ter tudi odvzem vseh rezultatov (Hauptman, 2016). Zaradi ostrih izjav Stareta so mu napovedali tožbo. Igor E. Bergant v svoji izjavi ni izrazil svojega stališča in se ni opredelil, na čigavi strani je. Povedal je, da o celotni zadevi glede Čeplakove ve premalo, zato ne želi komentirati, saj nima pravice. Pri tem je bil zelo objektiven, veliko bolj kot večina, ki so brez slabe vesti zagovarjali ali obsojali Čeplakovo, četudi so vedeli premalo. Zagovorniški športni komentator Jure Tepina je rekel, da dvomi v krivdo Jolande Čeplak. V svojem blogu jo je opisal kot zelo dobro športnico, ki je predana športu in ne razume ter ne verjame, da bi to storila. Napisal je, da se vedno spomni, kako se je vsemu odpovedovala zaradi svojih treningov, vedno si je zapisovala svoje treninge, ni se pustila zmotiti, vse to samo zaradi svoje želje po uspehu, zato težko verjame, da bi vse to zapravila z uživanjem nedovoljenih substanc zaradi enega rezultata (Hauptman, 2016).

■ Kritična analiza primera Čeplakove

Po vseh pridobljenih informacijah si vsak lahko ustvari svojo predstavo, svojo zgodbo in svojo resnico glede danega primera, a povsem jasne resnice ne bomo vedeli nikoli. Antidopinška organizacija in sodelavci ter določeni nasprotniki Čeplakove imajo svojo resnico, medtem ko Jolanda in njeni pripadniki vedo za svojo resnico. Jolanda Čeplak je res bila ena najuspešnejših atletinj na srednje dolge razdalje, kar je vedno znova dokazovala na številnih tekmovanjih, tudi na tekmovanjih najvišje ravni. Zaradi svoje uspešnosti je bila precej izpostavljena v publiki, ljudstvo pa ji je bilo največkrat naklonjeno in jo podpiralo. Ravno zaradi svojih odličnih rezultatov je bila velikokrat obiskana s strani doping kontrole. Kot je že sama omenila, je bila najverjetneje ena tistih atletinj, ki je morala največkrat na doping kontrolo. Velika večina negativnih doping kontrol je dokazovala trud in poštenost Čeplakove, vse, razen odločilne ene kontrole. Junija 2007 je njena atletska kariera doživela padec, saj je bila pozitivna na eni izmed doping kontrol. Čeprav je bila o tem zelo presenečena in je zanikala jemanje kakršnihkoli nedovoljenih substanc ter je poskušala to tudi dokazati, ji žal ni uspelo. Kot je bilo rečeno, se je ob njenem testiranju zgodilo kar nekaj nepravilnosti. Pri presejalnem testu A so v laboratoriju uporabili reagent s pretečenim rokom uporabe, kar ni dovoljeno, saj lahko dobijo povsem napačne rezultate, zato ne bi smeli trditi, da je bil test zagotovo pozitiven. Ko pa so na željo Čeplakove naredili še potrdilni test B, so ga naredili z metodo, ki je zelo redko uporabljena, kjer tudi ni rečeno, da so dobili povsem zagotove rezultate. Naše mišljenje glede tega ni najbolj zagovorniško, saj se enostavno to ne bi smelo zgoditi, predvsem pri reagentu. Če obstajajo pravila, se jih je potrebno držati v vseh laboratorijih, kjer izvajajo kontrole. Kot vemo, se lahko z dodatkom določenih substanc v reakcijo rezultati testa zelo spremenijo, enako je tudi tukaj, da reagent s pretečenim rokom uporabe zaradi svoje spremembe sestave povzroči drugačno reakcijo in posledično drugačne končne rezultate. To se ne bi smelo zgoditi. Omenjeno je bilo, da je bil istočasno v tem laboratoriju testiran kolesar Iban Mayo, ki je prav tako želel še potrdilni test B, vendar so njegov test B poslali drugam in je bil ta test negativen, zato je bil Mayo oproščen. Torej je bil rezultat testa Čeplakove resnično vprašljiv, zanimivo bi bilo, kaj bi pokazal, če bi test B bil

poslan v drugi laboratorij. Kar je bilo še omenjeno, v primeru Čeplakove niso preverili koncentracije proteinov, ki so lahko povečani zaradi preutrujenosti in pokažejo pozitivne dopinške rezultate. Tako je bilo v primeru Helene Javornik, ko je bila sprva pozitivna na doping, nato pa so ugotovili, da rezultati zaradi preutrujenosti niso bili korektni in je bila oproščena. Z vidika testiranja je bilo torej kar nekaj spornih dejavnikov, zaradi katerih lahko opravičeno povomimo o realnosti pozitivnih rezultatov doping kontrole Jolande Čeplak. Prav tako so naredili nekaj napak tudi v obveščanju, saj je tako Jolanda Čeplak kot tudi Atletska zveza Slovenije dobila preporno rezultate o pozitivni doping kontroli. Rezultate so najprej objavili v javnosti, kar se ne bi smelo zgoditi. O prepovedi tekmovanja pa je Jolanda Čeplak izvedela prav tako preko medijev, namesto da bi bila neposredno obveščena.

Z nekaj informacijami, ki smo jih pridobili o tem primeru, ter s poznavanjem športne kariere Čeplakove si lahko ustvarimo sliko. Vsak ima mnenje glede situacije, vsak lahko izrazi svoje mišljenje, vendar vsekakor pa ni dovoljeno obsojati, saj nismo tisti, ki bi zagotovo poznali pravo resnico. Kljub že zdavnaj zaključenemu primeru prave slike ne bomo poznali, lahko pa jo imamo kot dober zgled za ostale primere, kaj se pri testiranju v laboratoriju ne bi smelo dogajati.

■ Literatura

1. Hauptman, T. (2016). *Športni novinarski diskurz: primer pokrivanja dopinga Jolande Čeplak* (Magistrska naloga). Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana. Pridobljeno iz http://dk.fdv.uni-lj.si/magistrska_dela_2/pdfs/mb22_hauptman-teja.pdf
2. *Jolanda pripravljena na trnovo pot*. (26.07.2007). 24ur.com. Pridobljeno iz <https://www.24ur.com/sport/jolanda-pripravljena-na-trnovo-pot.html>
3. Kastelic, P. (2008). *Dr. Čurinova: Testi Čeplakove sporni*. Sportal. Pridobljeno iz <https://siol.net/sportal/atletika/dr-curinova-testi-ceplakove-spor-ni-295614>
4. Milinković, J. (2006). *Čeplak, Jolanda (1976–)*. Slovenska biografija. Pridobljeno iz <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi1021390/#novi-slovenski-biografski-leksikon>
5. Viškovič, R. (2018). *Dnevi, ko je bila Jolanda zlata slovenska princeska*. Sportal. Pridobljeno iz <https://siol.net/sportal/atletika/dnevi-ko-je-bila-jolanda-zlata-slovenska-princeska-461495>